ePublishing
ΕΘΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗΣ
NATIONAL DOCUMENTATION CENTRE

Μακεδονικά

Τόμ. 31, Αρ. 1 (1998)

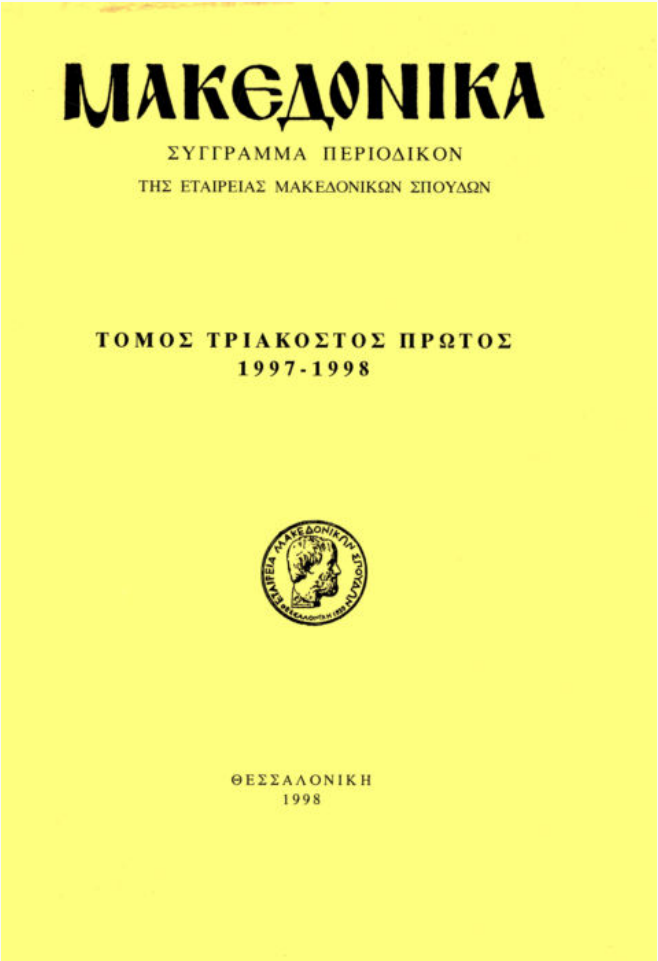

Δέκα έγγραφα των Ολυμπίων αγωνιστών Αναγνώστη και Μιχάλη Πιτσάβα

Κώστας Σπανός

doi: 10.12681/makedonika.119

Copyright © 2014, ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΑ

Άδεια χρήσης Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0.

Βιβλιογραφική αναφορά:

Σπανός Κ. (1998). Δέκα έγγραφα των Ολυμπίων αγωνιστών Αναγνώστη και Μιχάλη Πιτσάβα. *Μακεδονικά*, *31*(1), 171–183. https://doi.org/10.12681/makedonika.119

https://epublishing.ekt.gr | **e-Εκδότης:** ΕΚΤ | **Πρόσβαση:** 12/10/2024 09:07:56

ΔΕΚΑ ΕΓΓΡΑΦΑ ΤΩΝ ΟΛΥΜΠΙΩΝ ΑΓΩΝΙΣΤΩΝ ΑΝΑΓΝΩΣΤΗ ΚΑΙ ΜΙΧΑΛΗ ΠΙΤΣΑΒΑ

Προλογικά

Οι πληροφορίες που έχουμε για την κλεφταρματολική οικογένεια των Πιτσάβα-Πιτζάβα είναι ελάχιστες. Φαίνεται ότι κατάγονταν από την περιοχή του Ολύμπου, όπου κυρίως έδρασαν. Ένα μέλος της οικογένειας, ο Μεθόδιος Πιτζιάβας[1], ήταν ηγούμενος, στα 1827, στη Μονή του οσίου Διονυσίου του Ολύμπου[2]. Στα 1835, ένας Πιτσάβας ήταν αρματολός στην περιοχή του Ολύμπου έχοντας στη δύναμή του 70 άνδρες[3]. Πρόκειται, μάλλον, για τον Αναγνώστη Πιτσάβα, ο οποίος αναφέρεται, σε ένα έγγραφο του 1836, ως «καπετάνιος εἰς Λιτόχωρον (ἀπό χωριά εἰς Ὄλυμπον)»[4].

Σε ένα έγγραφο του Άγγλου προξένου της Θεσσαλονίκης Ch. Blunt[5], με χρονολογία 30.5.1837, αναφέρεται ότι ο καπετάνιος του Ολύμπου Πιτζάβας λεηλατούσε τα χωριά του Πηλίου και ότι συνελήφθη με μία σκούνα γεμάτη λάφυρα. Το έγγραφο αυτό, σε μετάφραση[6], αναφέρει τα εξής:

«Έχω την τιμή να πληροφορήσω την εξοχότητά σας ότι, ελληνικά πολεμικά πλοία αιχμαλώτισαν έναν από τους αρχικλέφτες ή καπετάνιους του Ολύμπου, με 80 από τους συντρόφους του και μία σκούνα φορτωμένη με λάφυρα. Από όσα κατάφερα να μάθω, ο αρχηγός αυτός που ονομάζεται Πιτζάβας, με 120 άνδρες έχει γίνει, για κάποιο διάστημα στο παρελθόν, ο τρόμος των χωριών κοντά στον Βόλο και κατάφερε ως τώρα να αποφεύγει όλες τις προσπάθειες του Εμίν πασά για σύλληψή του. Καθώς όμως τον καταδίωκαν υπέρτερες δυνάμεις, κυρίευσαν μία ελληνική σκούνα, φόρτωσαν σ' αυτήν όλα τα λάφυρα και ανάγκασαν τον καπετάνιο να αποπλεύσει. Λίγο μετά τον απόπλου συνάντησαν τη σκούνα τυχαίως ελληνικά πολεμικά πλοία,

---

1. Πιτζιάβας < Πιτζάβας· η ουράνωση του φθόγγου *α* είναι κοινό φαινόμενο στα βόρεια γλωσσικά ιδιώματα (στάρι > *στιάρι*, τσάι > *τσιάι*).

2. Βλ. Στέφ. Παπαδόπουλος, «Μακεδονικά Σύμμεικτα», *Μακεδονικά* 6 (1964-1965) 160-161.

3. Βλ. Κοσμάς Θεσπρωτός - Αθανάσιος Ψαλίδας, *Γεωγραφία Αλβανίας και Ηπείρου* (...), εκδόσεις της Εταιρείας Ηπειρωτικών Μελετών, Ιωάννινα 1964, σ. 88.

4. Βλ. Ντίνος Κονόμος, «Θεσσαλοί αγωνιστές της Εθνεγερσίας και τα επαναστατικά τους σχέδια για την απελευθέρωση της αλυτρώτου Ελλάδας. Ένα ανέκδοτο κείμενο του 1836», *Θεσσαλικά Χρονικά* 10 (Αθήναι 1971) 58.

5. Βλ. Κων. Βακαλόπουλος, «Το εμπόριο της Θεσσαλονίκης, 1796-1840, σύμφωνα με ανέκδοτες εκθέσεις ευρωπαίων προξένων», *Μακεδονικά* 16 (1976) 135.

6. Ευχαριστώ τον Σταμάτη Σπανό για τη μετάφραση του εγγράφου.

την κατέλαβαν και την οδήγησαν σε μία νέα πόλη, κοντά στον Βόλο, στη Μιτζέλα[7], όπου οι αιχμάλωτοι θα περάσουν από καραντίνα. Το ποσό των λεηλατημένων, το οποίο βρέθηκε πάνω στη σκούνα, λέγεται ότι είναι πολύ μεγάλο (...)»[8].

Σε μία επιστολή του, ο Στέφανος Καλαμίδας[9], καπετάνιος από τη Μιτζέλα, αναφέρει ότι ο καπετάνιος «Πεψέβας[10] (= Πετσάβας) Ολύμπιος» απελευθέρωσε στη Σκόπελο, τον καιρό του Αγώνα, δύο αιχμαλώτους: έναν Ιουδαίο και ένα μπεόπουλο από τη Θεσσαλονίκη. Το γεγονός αυτό προϋποθέτει κάποιες επαφές και γνωριμίες του με τη Θεσσαλονίκη.

Το φθινόπωρο του 1823 βρισκόταν στη Σκιάθο ο Μιχάλης Πιτσάβας, στο πλευρό του Διαμαντή Νικολάου Ολυμπίου. Όταν ο τελευταίος εγκατέλειψε τραυματισμένος το πολιορκημένο, από τον ίδιο, κάστρο της Σκιάθου, άφησε στη θέση του τον Μιχάλη Πιτσάβα[11]. Οχτώ χρόνια μετά (1831), ο Μιχάλης Πετσάβας βρισκόταν στη Σκόπελο. Τον Ιούνιο του 1831, λόγω κάποιας διαφοράς του με έναν πρόκριτο του νησιού, έφυγε από κει[12]. Σκοτώθηκε στην Αράχοβα, την επόμενη χρονιά (1832)[13].

Ο Αναγνώστης Πιτσάβας πήρε μέρος στην Επανάσταση του 1821 και μετά τη λήξη της εγκαταστάθηκε στη Χαλκίδα. Το όνομά του περιλαμβάνεται στο μητρώο των αξιωματικών με την παρατήρηση ότι υπηρέτησε ως αξιωματικός σε όλον τον Αγώνα[14], ενώ, σύμφωνα με άλλον ερευνητή, περιλαμβάνε-

---

7. Πρόκειται για τη Νέα Μιτζέλα, τη σημερινή Αμαλιάπολη του Αλμυρού. Ιδρύθηκε μετά τη δημιουργία του ελληνικού κράτους για να εγκατασταθούν εκεί οι κάτοικοι της παλιάς Μιτζέλας του Πηλίου, την οποία έκαψαν οι Τούρκοι το καλοκαίρι του 1828. Βλ. Γιάννης Κορδάτος, *Ιστορία της επαρχίας Βόλου και Αγιάς*, Αθήνα 1960, σ. 810.

8. Ο Κων. Βακαλόπουλος (*ό.π.*, σ. 118) αναφέρει ότι ο Πιτσάβας αυτός συνελήφθη στα Τρίκαλα το 1838 με 45 συντρόφους του και εκτελέστηκε στη Λάρισα. Τεκμηριώνει την αναφορά του αυτή με ένα άλλο έγγραφο του προξένου Ch. Blunt (*ό.π.*, σ. 143) της 1.6.1838, όπου όμως αναφέρεται ο κλέφτης Pitzaris, δύο φορές. Φρονούμε ότι το επώνυμο Πιτζαρής ή Πίτζαρης δεν έχει καμία σχέση με το επώνυμο Πιτζάβας και επομένως το συμβάν στα Τρίκαλα του 1838 δεν αφορά κάποιον Πιτσάβα.

9. Βλ. Ανώνυμος, «Δύο επιστολαί του Στεφάνου Καλαμίδα», *Θεσσαλικά Χρονικά* 1 (1930) 102. Πρβλ. Αθ. Ε. Καραθανάσης, *Θεσσαλονίκη και Μακεδονία, 1800-1825, Μία εικοσιπενταετία εν μέσῳ θυέλλης*, Θεσσαλονίκη 1996, σ. 55.

10. Πρόκειται για παρανάγνωση της επιστολής του Καλαμίδα ή για τυπογραφική αβλεψία.

11. Βλ. Γιώρ. Θωμάς, *Ο Πηλιορείτης οπλαρχηγός Γιώργης Ζορμπάς, 1788-1856*, Βόλος 1983, σ. 78.

12. Βλ. Γιάννης Κολιόπουλος, *Ληστές. Η κεντρική Ελλάδα στα μέσα του 19ου αιώνα*, Αθήνα 1979, σ. 18.

13. Βλ. Γιώργος Χιονίδης, «Ανέκδοτα έγγραφα και άγνωστα στοιχεία για κλεφταρματολούς και για την Επανάσταση (1821-1822) στη Μακεδονία και ιδιαίτερα στον Όλυμπο», *Μακεδονικά* 20 (1980) 134.

14. Βλ. Γιώργος Χιονίδης, «Οι εις τα μητρώα των αγωνιστών του 1821 αναγραφόμενοι Μακεδόνες», *Μακεδονικά* 12 (1972) 47.

ται στο μητρώο των υπαξιωματικών[15]. Το 1842 ο γραμματέας των Εσωτερικών Χρ. Χρηστίδης πρότεινε να του δοθεί σύνταξη 45 δρχ. για να συντηρήσει την εξαμελή οικογένειά του[16], η οποία το 1865 ήταν δεκαμελής (έγγραφο 1).

Στις παραπάνω πληροφορίες θα προσθέσουμε αρκετές ακόμα, χάρη στα δέκα έγγραφα, τα οποία θα παρουσιάσουμε αμέσως παρακάτω.

Τα έγγραφα των Αναγνώστη και Μιχάλη Πιτσάβα

Τα έγγραφα του φακέλου «Αναγνώστης Πιτσάβας» φυλάσσονται στο κουτί 175 (παλιά κατάταξη) του Αρχείου των Αγωνιστών της Εθνικής Βιβλιοθήκης. Είναι συνολικώς δέκα: εννιά του Αναγνώστη και ένα του Μιχάλη Πιτσάβα.

Τα έγγραφα του Αναγνώστη Πιτσάβα

Τα έγγραφα του Αναγνώστη Πιτσάβα είναι τα εξής:

1) Μία αίτησή του, την οποία υπογράφει ως ανθυπολοχαγός στις 4.5. 1865 στη Χαλκίδα όπου μάλλον είχε εγκατασταθεί οικογενειακώς. Σ' αυτήν αναφέρει τα εφτά πιστοποιητικά που του είχαν χορηγήσει διάφοροι αρχηγοί του Αγώνα, χάρη στα οποία τεκμηριωνόταν η προσφορά του στην Πατρίδα. Αναφέρει επίσης την οικονομική συνεισφορά στον Αγώνα του θείου του Μιχάλη και τον θάνατό του (1832) στην Αράχοβα. Για την όλη προσφορά του η Κυβέρνηση του απένειμε, το 1847, τον βαθμό του ανθυπολοχαγού με μισθό 57 δρχ. Παραπονείται διότι άλλοι, μολονότι πρόσφεραν ελάχιστα στον Αγώνα, αμοίβονταν πλουσιοπαρόχως, ενώ αυτός, γέρος πια, έπρεπε να συντηρεί, με τη σύνταξη των 57 δρχ. τη δεκαμελή οικογένειά του. Με τις ενέργειές του, του 1865, επεδίωκε να βελτιώσει την οικονομική κατάστασή του, με την αύξηση της σύνταξης.

2) Το υπ' αριθ. 446/5.5.1832 έγγραφο του «επί των Στρατιωτικών Γραμματέα» Κ. Ζωγράφου, σταλμένο από το Ναύπλιο προς τον «γενν(αιότατον) ταγματάρχην κ. Αναγ. Πετσιάβαν». Σ' αυτό αναφέρεται ότι ο Αναγν. Πιτσάβας είχε στείλει την 1.5.1832 μία αναφορά του στη Γραμματεία με άλλη εσώκλειστη των αξιωματικών «των υπό την οδηγίαν του μακαρίτου αδελφού»[17] του, με την οποία ζητούσε κάποια «διπλώματα», προφανώς αποδει-

15. Βλ. Γιώρ. Θωμάς, *ό.π.*, σ. 167.

16. Βλ. Βασίλης Κ. Σπανός, «Ένα έγγραφο του 1842 για 12 Θεσσαλούς και Μακεδόνες πρόσφυγες της Αταλάντης», *Θεσσαλικό Ημερολόγιο* 35 (1999) 167 και 170.

17. Εάν ο μακαρίτης ήταν αδερφός του Αναγνώστη έπρεπε να είχε και αυτού κάποιο έγγραφο, το οποίο θα υπέβαλε με τα άλλα. Το γεγονός, επιπλέον, ότι ο ίδιος στην αίτησή του δεν κάνει λόγο για κάποιον αδερφό του αλλά για τον θείο του Μιχάλη, μας υποχρεώνει να θεωρήσουμε ως λάθος την αναφορά του Γραμματέα των Στρατιωτικών. Το έτος (1832) του θανάτου του «αδελφού» είναι αυτό του θείου Μιχάλη Πιτσάβα. Ο Γ. Χιονίδης («Ανέκδοτα έγγραφα»,

κτικά για τη συμμετοχή του στον Αγώνα. Η Γραμματεία του ανακοινώνει την ανάθεση της διοίκησης του σώματος του μακαρίτη «αδελφού» του και εύχεται να αναδειχθεί άξιος της τιμής που του έκαναν. Σχετικώς με τα «διπλώματα» τον πληροφορεί ότι η αρμοδιότητα της χορήγησής τους ανήκει στην Εθνική Συνέλευση, η οποία θα συγκαλούνταν συντόμως, και όχι στην Κυβέρνηση.

3) Το υπ' αριθ. 495/7.5.1832 έγγραφο, επίσης του γραμματέα των Στρατιωτικών Κ. Ζωγράφου, σταλμένο από το Ναύπλιο προς τον «γεν(ναιότατον) ταγματάρχην κ. Αναγν. Πετζάβα». Από το έγγραφο αυτό πληροφορούμαστε ότι ο Αν. Πιτσάβας βρισκόταν στο Ναύπλιο στις αρχές του Μάη του 1832 και ότι στις 6 του μήνα είχε υποβάλει αίτηση στη Γραμματεία ζητώντας, μάλλον, να προσκολληθεί με το σώμα του στη δύναμη κάποιου αρχηγού. Ο Κ. Ζωγράφος του ανακοινώνει ότι το σώμα του θα αποτελεί στο εξής μέρος του σώματος του αρχηγού Βάσου Μαυροβουνιώτη.

4) Ένα έγγραφο-διαταγή του αρχηγού Βάσου Μαυροβουνιώτη, σταλμένο από την Αταλάντη στις 23.6.1832 προς τον ταγματάρχη Αναγν. Πετζάβαν, «εις Βαρβά»[18]. Ο αρχηγός τον ενημερώνει για την επιθεώρηση των στρατευμάτων της Ανατολικής Ελλάδας. Αυτήν τη στιγμή ο επιθεωρητής βρισκόταν στη Λιβαδειά και συντόμως θα έφθανε στο σώμα του. Όφειλε λοιπόν να ετοιμάσει τους στρατιώτες του για την επιθεώρηση.

5) Το υπ. αριθ. 13/1.7.1832 έγγραφο του γενικού επιθεωρητή της Ανατολικής Ελλάδας Ν. Χρυσοβέργη, σταλμένο από τη Μονή του Προφήτη Ηλία του Κάρκαρι[19] «προς τον οπλαρχηγόν κύριον αναγνώστην Πετζάβα, εις Κάρκαρι». Ο επιθεωρητής τον προσκαλεί να παρατάξει για επιθεώρηση το σώμα του αυτήν την ημέρα.

6) Το υπ' αριθ. 652/14.2.1833 πιστοποιητικό της «Επαρχιακής Δημογεροντίας» των Νέων Πατρών[20], το οποίο συντάχθηκε στον Αγά[21] της Υπάτης και υπογράφουν οι δημογέροντες Κ. Μπίτζος καί Γ. Μαγουλάς. Ο Αναγν. Πιτσάβας υπηρέτησε για δύο μήνες στην περιοχή της Υπάτης «τιμηος χωρίς να ενοχλίση κάναν πολήτην». Φεύγοντας για το Ναύπλιο «τον εφοδίασαν με (το) παρόν ενδηκτικόν της καλής του διαγωγής».

7) Ένα πιστοποιητικό του Νικολάου Κριεζώτη, το οποίο συντάχθηκε στην Αθήνα στις 21.11.1843. Ο Κριεζώτης πιστοποιεί ότι ο Αναγν. Πετζάβας ήταν ήδη κάτοικος της Χαλκίδας. Από το 1822 μέχρι το 1828 πολέμησε κάτω από

ό.π., σ. 134) δέχεται την ύπαρξη αδελφού.

18. Δεν έγινε δυνατό να προσδιορίσουμε το τοπωνύμιο Βαρβά.

19. Η μονή αυτή, την οποία δεν έγινε δυνατό να προσδιορίσουμε, πρέπει να βρισκόταν στην περιοχή της Βοιωτίας.

20. Νέες Πάτρες· η Υπάτη της Φθιώτιδας.

21. Φαίνεται ότι η συμμετοχή του στο κίνημα των Μακρυγιάννη-Καλλέργη (3.9.1843) υπήρξε η αιτία της αποστράτευσής του το 1847 και η μη ικανοποίησή του στον βαθμό που επεδίωκε.

τις διαταγές του, επικεφαλής 100-300 ανδρών. Πήρε μέρος σε πολλές μάχες, οι οποίες όμως δεν κατονομάζονται, μαζί με τον θείο του Μιχάλη Πετζάβα, που έπεσε «ὑπέρ Πατρίδος ἀγωνιζόμενος». Ο Αναγν. Πετζάβας συμμετείχε και στο Κίνημα της 3ης του Σεπτεμβρίου 1843[22] και «ἔδειξεν γενναῖον χαρακτῆρα καὶ ζῆλον ἀπερίγραπτον ὑπὲρ τῆς γενικῆς εὐημερίας τοῦ Ἔθνους». Το πιστοποιητικό αυτό χορηγήθηκε στον Αναγν. Πετζάβα για να διεκδικήσει το αργυρό αριστείο, δηλαδή για να διεκδικήσει μεγαλύτερο βαθμό από τον βαθμό του ανθυπολοχαγού που του είχε χορηγηθεί.

8) Ένα άλλο πιστοποιητικό, το οποίο συντάχθηκε στην Αθήνα, στις 20. 12.1844, και υπογράφουν οι Ιωάννης Κωλέττης, Δρόσος Μανσόλας, Χριστόφορος Περραιβός, Αδάμ Δούκας και Χριστόδουλος Χατζηπέτρος. Οι παραπάνω πιστοποιούν ότι ο Αναγν. Πετζάβας, ένας από τους Ολύμπιους οπλαρχηγούς, πήρε μέρος στην Επανάσταση του Ολύμπου, κάτω από τις διαταγές αρχικώς του Διαμαντή Νικολάου Ολυμπίου και μετά του Καρατάσου. Μετά την αποτυχία της επανάστασης αυτής κατέβηκε στη Νότια Ελλάδα, μάλλον στην περιοχή της Εύβοιας, και συμμετείχε σε πολλές μάχες στην Εύβοια, στη Σκιάθο, στην Αταλάντη και στο Τρίκερι. Λόγω της συμμετοχής του στον Αγώνα έχασε όλη την περιουσία του «ἐν τῇ πατρίδι του Ὀλύμπῳ».

9) Άλλη μία αίτηση του Αναγν. Πιτσάβα, την οποία έστειλε στις 30.6. 1872 προς την «Ἐπιτροπήν τοῦ ἱεροῦ Ἀγῶνος», στην Αθήνα. Αυτόν τον καιρό είχε πληροφορηθεί ότι αυτός και ο πεθερός του Αθανάσιος Στουρνάρας είχαν ταχθεί στην έκτη τάξη των αξιωματικών. Το γεγονός αυτό τον λύπησε και γι' αυτό ζητάει, με τη νέα αίτησή του, από την Επιτροπή να επανορθώσει «τά ἀδικήματα ταῦτα».

Το έγγραφο του Μιχάλη Πιτσάβα

10) Το υπ' αριθ. 1105/15.9.1828 έγγραφο, το οποίο απέστειλε από τη Σκόπελο στον Μιχαλιό Πιτζάβα ο έκτακτος επίτροπος των Βόρειων Σποράδων Αναστάσιος Λόντος. Από το έγγραφο αυτό πληροφορούμαστε ότι τον Σεπτέμβριο του 1828 ο Μιχ. Πιτσάβας βρισκόταν στη Σκόπελο. Γνωρίζοντας

22. Θεσσαλός αγωνιστής του 1821 από τα Κούτσενα, σήμερα Στουρναρέικα, των Τρικάλων, εξάδερφος του καπετάν Νικολού Στουρνάρη. Αυτός είχε πεθάνει πριν το 1844, καθώς προκύπτει από ένα πιστοποιητικό του φακέλου του (στο κουτί 200). Η χήρα του Αγόρω σε σχετική αίτησή της (Λαμία, 26.4.1846) αναφέρει ότι είχε αποκτήσει μαζί του ένα γιο και τέσσερες κόρες. Στο πιστοποιητικό των αρχηγών (7.12.1844) αναφέρεται ότι δυστυχούσε και δεν είχε την δυνατότητα «νὰ ἐξοικονομήσῃ τὴν ὑπανδρείαν τῶν λοιπῶν θυγατέρων αὐτῆς». Το γεγονός αυτό μας υποχρεώνει να δεχθούμε ότι ο Αναγνώστης Πιτσάβας είχε νυμφευθεί μία από τις κόρες της πριν το 1844. Μία δεύτερη αίτηση της Αγόρως Αθ. Στουρνάρη υπέβαλε, στις 2.5.1865, «Πρὸς τὴν ἐπὶ τῆς ἐξετάσεως τῶν δικαιωμάτων ἀγωνιστῶν ἐπιτροπήν» ο πληρεξούσιός της Αναγνώστης Πιτσάβας από τη Χαλκίδα.

την οικονομική δυσπραγία του νεοσύστατου ελληνικού κράτους, αποφάσισε να προσφέρει στον εκπρόσωπό του στις Βόρειες Σποράδες 5.000 γρόσια. Ο Λόντος, που έλαβε τα χρήματα με μία αναφορά του Μιχ. Πιτσάβα την ίδια μέρα, τον επαινεί για την ενέργειά του αυτή, την οποία θα γνωστοποιούσε στον κυβερνήτη Ιωάννη Καποδίστρια και μετά θα τον ενημέρωνε για το τι πρόκειται να κάνει τα 5.000 γρόσια.

Στη συνέχεια εκδίδουμε τα δέκα έγγραφα των Αναγνώστη και Μιχάλη Πιτσάβα.

ΤΑ ΕΓΓΡΑΦΑ ΤΟΥ ΑΝΑΓΝΩΣΤΗ ΠΕΤΣΑΒΑ

1

Χαλκὶς τὴν 4 Μαΐου 1865

Πρὸς τὴν Σεβαστὴν ἐπιτροπὴν τῶν ἐκδουλεύσεων τῶν ἀγωνιστῶν.

Ἅμα ἀρξαμένου τοῦ ὑπὲρ ἀνεξαρ/τησίας ἀγῶνος, φλαιγόμενος ἀπὸ τοῦ πρὸς / τὴν πατρίδα ἔρωτος, ἐρρίφθην εἰς αὐτὸν / μὲ τοὺς ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν μου στρατιώτας, / καὶ τὸ πρὸς αὐτὴν χρέος μου ἐξεπλήρωσα / ὡς ἐξάγεται ἐκ τοῦ ἀπὸ 21 Νοεμβρίου 1843 / πιστοποιητικοῦ τοῦ Στρατηγοῦ Ν. Κριεζώτη, / ἐκ τοῦ ἀπὸ 20 Δεκεμβρίου 1844 ὁμοίου / τῶν Χρίστου Χ"πέτρου, Ἰ. Κωλέτου, Δ. Μανσόλα / Χρ. Περαιβοῦ καὶ Ἀδαμ. Δούκα, δι' ὅ καὶ ἠξιώθην / παρὰ τῆς τότε Κυβερνήσεως τοῦ βαθμοῦ τοῦ ταγ/ματάρχου, ὡς ἐξάγηται ἐκ τῶν ἀπὸ 5 καὶ 7 Μαΐου / 1832 δύο ἐγγράφων τοῦ ἐπὶ τῶν στρατιωτικῶν / Γραμματέως Κ. Ζωγράφου καὶ τῶν ἀπὸ 23 Ἰουνίου / καὶ 9 Ἰουλίου ὑπ' ἀριθ. 13 ὁμοίων τῶν γενικῶν / ἐπιθεωρητῶν τῶν κατὰ τὴν ἀνατολικὴν Ἑλλά/δα ἐθνικῶν δυνάμεων Βάσου Μαυροβουνιώ/του καὶ Νικολ. Χρυσοβέργη καὶ χρηματικὰς θυ/σίας συνεισέφηραν ὁ θεῖος μου οὗ μόνος

σ. 2 *Μιχαὴλ Πιτζάβας φονευθεὶς εἰς τὴν μά/χην τῆς Ἀράχοβας, κατὰ τὸ ἔτος 1832, / ὡς ἐξάγεται ἐκ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 1105 τῆς 15 / 7βρίου 1828 ἐγγράφου τοῦ ἐκτάκτου ἐπιτρό/που Ἀναστασίου Λόντου. ἀπέναντι δὲ ὅλων τού/των μόνον τὸν βαθμὸν τοῦ ἀνθυπολοχαγοῦ / ἠξιώθην κατὰ τὸ ἔτος 1847, μὲ μισθὸν δρα/χμῶν 57 καὶ τοῦτον διὰ τὰς νέας μου ἐκδου/λεύσεις.*

Δὲν ἐννοῶ ὅτι αἱ πρὸς τὴν πατρίδα ἐκ/δουλεύσεις εἶναι δάνειον ἀποδιδόμενον / εἰς τὴν προθεσμίαν καὶ ὅτι ἡ ἐκπλήρωσις / τοῦ πρὸς τὴν πατρίδα χρέους ἐξάπαντος πρέπει / νὰ ἀμοίβεται. ἀλλ' ὅταν ἐθυσίασα τὸ ὡραι/ότερον μέρος τῆς ζωῆς μου εἰς ἐκπλήρωσιν / τοῦ πρὸς τὴν πατρίδα χρέους μου, ὅταν τὴν / ἐποχὴν τῆς ἀποκτήσεως περιουσίας κατηνάλωνα εἰς τὰς ὑπὲρ πατρίδος μάχας, ἐκ τῶν / ὁποίων μόνον πληγὰς καὶ ἐξαντλημένην ἐκ / τῶν κόπων καὶ τῶν στερήσεων ζωὴν διατήρη/σα, ὅταν ἄλλοι ἐλάχιστα εἰς τὴν πατρίδα θυσι/άσαντες ἀμοίβονται πλουσιοπαρόχως, νομίζω / ὅτι καὶ ἡ πατρὶς χρέος

ἔχει νὰ δόση ἄρτον / εἰς τὴν ἐκ δέκα ψυχῶν οἰκογένειάν μου, εἰς / τὴν ὁποίαν μόνος πόρος εἶναι ἡ ἐκ 57
σ. 3 *δραχμῶν σύνταξίς μου.*

Εὐελπίζομαι ὅτι ἡ Σεβαστὴ ἐπιτρο/πή, εἰς τινὰ μέλη εἶναι ἐν γνώσει τῶν / ἐκδουλεύσεών μου, θέλει ἀποδόσει ἀνά/λογον τοῦ γήρατος καὶ τῆς πολυμελοῦς μου / οἰκογενείας πόρον.

ὑποσημειοῦμαι εὐσεβάστως
ὁ ἀνθυπολοχαγὸς
Ἀ. Πετσάβας

Ἐπισυνάπτοντα τὰ ἐν τῇ παρούσῃ ἀναφερώμενα ἑπτὰ ἔγγραφα ἀποδεικτικὰ τῶν ἐκδουλεύσεών μου.

2

Ἑλληνικὴ Πολιτεία
Γραμματεία Στρατιωτικῶν
Κλάδος Προσωπικοῦ
Γραφεῖον
Τμῆμα
Ἀρ. 446

Πρὸς τὸν Γενν. ταγματάρχην κ. Ἀναγ. Πετσιάβαν

Ἐλήφθη ἡ ἀπὸ 1. τοῦ παρόντος ἀναφορά σας μετὰ τῆς ἐγκλειο/μένης τῶν ἀξιωματικῶν κάλ. τῶν ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ μακαρίτου ἀδελ/φοῦ σας.

Ἡ Κυβέρνησις κατὰ τὴν ἔφεσίν των καὶ διὰ τὰς πρὸς τὴν πατρί/δα ἐκδουλεύσεις σας, ἀνατίθησιν εἰς ὑμᾶς τὴν διοίκησιν τοῦ ὑπὸ τὸν / μακαρίτην ἀδελφόν σας Σώματος. Εἶναι δὲ βεβαία, ὅτι θέλετε ἀνα/δειχθῆ ἄξιος τῆς τιμῆς αὐτῆς, προσπαθοῦντες ὅσον τὸ ἀπὸ μέρους / σας, νὰ φυλαχθῆ ἡ ἡσυχία καὶ εὐταξία καὶ ἀποτρέποντες τοὺς ὑπὸ / τὴν ὁδηγίαν σας ἀπὸ τὰς καταχρήσεις, αἵτινες βλάπτουν πολὺ / τὸν στρατιωτικὸν χαρακτῆρα.

Ὅσον δὲ περὶ τῶν διπλωμάτων, τὰ ὁποῖα ἐξαιτεῖσθε, ἐπειδὴ / ἐντὸς ὀλίγου συγκαλεῖται ἡ Ἐθνικὴ Συνέλευσις καὶ εἰς αὐτὴν / ἀνήκει νὰ σκεφθῆ περὶ τοῦ οὐσιώδους τούτου ἀντικειμένου, ἡ / Κυβέρνησις δὲν δύναται νὰ πράξῃ τίποτε. Ἐστέ, ὅμως, βέβαιος / ὅτι τὸ Ἔθνος δὲν θ' ἀδικήση κανέναν.

Ἐν Ναυπλίῳ τὴν 5η Μαΐου 1832
Ὁ ἐπὶ τῶν Στρατ. Γραμματεὺς
(τ.σ.υ) *Κ. Ζωγράφος*

3

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΕΙΑ
ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΩΝ
ΚΛΑΔΟΣ Προσωπικοῦ
Ἀριθ. 495

Πρὸς τὸν Γεν. Ταγματάρχην κ. Ἀναγ. Πετζάβα
Κατὰ τὴν ἀπὸ -6- Μαΐου αἴτησίν σας

Εἰδοποιεῖσθε κ. Ταγματάρχα ὅτι τὸ ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν σας / σῶμα, θέλει ἀποτελεῖ μέρος τοῦ ὅλου σώματος τοῦ ἀρχ/ηγοῦ Βάσιου Μαυροβουνιότου, τοῦ ὁποίου καὶ τὰς δια/ταγὰς θέλετε ὑπακούει:

ἐν Ναυπλίῳ τὴν 7 Μαΐου
1832
ὁ Γραμματεὺς
(τ.σ.υ) *Κ. Ζωγράφος*

4

Πρὸς τὸν Ταγματάρχην κ. Αναγν. Πετζάβαν
εἰς Βαρβᾶ

Ὁ ἐπιθεωρητὴς τῶν κατὰ τὴν α. ἑλλάδαν ἐθνικῶν στρατευμ. / κατὰ τὰς ὁποίας ἔχω πληροφορίας, ἔφθασεν εἰς λειβαδίαν καὶ / μετ' ὀλίγον μεταβαίνει διὰ νὰ ἐπιθεωρήση τὰ ἐδῶ στρατιωτικὰ / σώματα.

Διὸ προσκαλεῖσαι κ. Ταγματάρχα νὰ προπαρασκευάσης / τὸ ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν σου στρατιωτικὸν σῶμα διὰ τὴν προσεγγίζουσαν / ἐπιθεώρησιν ἥτις μέλλει νὰ γίνη μὲ τὰς πλέον ἀκριβεῖς ἐξε/τάσεις καὶ πρὸς ὁδηγίαν σου.

Ταλάντι τῇ 23 Ἰουνίου
1832

ὁ ἀρχηγὸς
Βάσος Μαυροβουνιότις

5

Γενικὸν Ἐπιθεωρητήριον
τῆς ἀνατολικῆς Ἑλλάδος
Ἀριθμὸς 13

Μονὴ τοῦ Πρ. ἡλίου Κάρκαρι
τὴν 9 Ἰουλίου 1832

Πρὸς τὸν ὁπλαρχηγὸν κύριον ἀναγνώστην Πετζάβα
εἰς Κάρκαρι

Προσκαλεῖσθε, κύριε ὁπλαρχηγέ, νὰ παρατάξετε σήμερον / τὸ ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν σας σῶμα, εἰς τὰς δύο ὥρας πρὶν τῆς Μεσημβρίας / διὰ νὰ διέλθω

τὴν ἐπιθεώρησιν, διὰ τὴν ὁποίαν εἶμαι ἐπιφορτισμένος / παρὰ τῆς Κυβερνήσεως.

Δέχθητε Κύριε ὅπλαρχηγὲ τὴν διαβεβαίωσιν τῆς
πρὸς ὑμᾶς ἐξαιρέτου μου ὑπολήψεως.
Ὁ Γενικὸς Ἐπιθεωρητὴς τῆς
Ἀνατολικῆς Ἑλλάδος
(τ.σ.υ) *Ν. Χρυσοβέργης*

6

Ἀριθ. 652

Ἑλληνικὴ Πολιτεία
Ἡ ἐπαρχηακὴ Δημογεροντία Ν. Πατρῶν

Ὁ ἐπιφέρον ἀξιοματικός, ταγματάρχης / κ: Ἀναγνώστης Πιτζάβας ὁμοῦ μὲ τοὺς ὑ/πὸ αὐτὸν στρατιώταστου διέτριβαι Ἤτων εἰς τὴν / ἐνταῦθα ἐπαρχήαν τόποθετημένος τῆς Α. / Ἑλλάδος. Ἤδι δὲ ὁ ὑπέρχετε εἰς ναύπλην ἐπειδὴ / δὲ εἰς τὰς δύω μηνῶν διάστημα ὁποῦ ἐστάθη εἰς τὴν ἐπαρχήα μας ἐφέρθη τιμηος χωρὶς νὰ ἐνοχλίση / κάναν πολήτην, διὰ τοῦτο τὸ διμογεροντήον τῆς / αὐτῆς ἐπαρχήας τὸν ἐφοδίασε τὸ παρὸν ἐνδηκτικὸν / τῆς καλῆς του διάγωγῆς διὰ νὰ τὸν χρισημεύση εἰς ἀπό/δηξην

τήν:14:Φρεβουαρίου 1833 *Οἱ Δημογέροντες*
ἐν ἀγᾶ: Ν. Πατρῶν (τ.σ.υ) *Κ. μπίτζος*
Γ. μαγουλὰς

7

<ΠΙΣΤΟΠΟΙΗΤΙΚΟΝ>

Ὁ ὑποφαινόμενος πιστοποιῶ, ὅτι ὁ κ. Ἀναγνώστης Πετζάβας ὀλύμπιος, κάτοικος Χαλκίδος / ἐχρημάτισεν ὑπὸ τὰς ἀμέσους ὁδηγίας μου ἀπὸ τοῦ 1822 μέχρι τοῦ 1828. ὁδηγὸς πάντοτε / 100 μέχρι τριακοσίων στρατιωτῶν, καθὼς καὶ ὁ θεῖος αὐτοῦ Μιχάλης Πετζάβας, πα /[[ρευ]]ρευθεὶς εἰς πολλὰς ἐνδόξους μάχας, ὁ δὲ θεῖος του ἔπεσεν ὑπὲρ Πατρίδος ἀγωνιζόμενος / ὁ δὲ εἰρημένος Ἀναγνώστης Πετζάβας καὶ κατὰ τὴν 3. 7 επτεμβρίου ε.ε. ἔδειξεν γενναῖον / χαρακτῆρα καὶ ζῆλον ἀπερίγραπτον ὑπὲρ τῆς γενικῆς εὐημερίας τοῦ ἔθνους. διὸ / δίδω τὸ παρόν μου, πρὸς γνωστοποίησιν τοῦ τιμίου καὶ ἐναρέτου χαρακτῆρος τοῦ τοιού/του ἀγωνιστοῦ, πρὸς ἀπόλαυσιν τοῦ ἀνήκοντος ἐπαξίως βαθμοῦ του καὶ τοῦ ἀργυ/ροῦ ἀριστείου, ὡς ἐδόθησαν καὶ εἰς τοὺς λοιποὺς ἀγωνιστὰς τῆς Πατρίδος.

Ἐν Ἀθήναις τὴν 21 Νοεμ. 1843 νικόλαος Κριζιώτι
ἐποικυρεῖ τὴν γνησιότητα τῆς ἄνω
μιᾶς ὑπογραφῆς
Ἀθήναις τῇ 19, 10βρίου, 1844
Ὁ
ἐκπληρὸν χρέη Δημάρχου
Δημαρχιακὸς Πάρεδρος
(τ.σ.υ) *Σω. Βενιζέλος*

8

<ΠΙΣΤΟΠΟΙΗΤΙΚΟΝ>

Οἱ ὑποφαινόμενοι πιστοποιοῦμεν ὅτι ὁ κ. Ἀναγ. Πετσάβας / εἷς τῶν ὁπλαρχηγῶν ὀλυμπίων ἀπὸ τὴν πρώτην / ἔκριξιν τῆς ἐπαναστάσεως ἐν ὀλύμπῳ, ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν / τοῦ κ. Διαμαντῆ Ν. Ὀλυμπίου τὸ πρῶτον καὶ τοῦ Καρα/τάσου μετὰ ταῦτα, ἐφάνη ὠφέλημος μὲ τοὺς ὑπὸ τὴν ὁδη/γίαν του καὶ τότε καὶ εἰς πολλὰς μετὰ ταῦτα περι/στάσεις, διακριθεὶς εἰς διαφόρους μάχας καὶ ἐν Ὀλύμπῳ / καὶ ἐν εὐβοίᾳ καὶ ἐν Σκιάθῳ καὶ ἐν ἀταλάντῃ καὶ / ἐν Τρικέροις κ.λ.π. καὶ ὑποστὰς ζημίας καὶ ἄλλας / δαπάνας οὐ τὰς τυχού/σας καὶ εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ ἀγῶνος ἐν / τῇ πατρίδι του ὀλύμπῳ καὶ μετὰ ταῦτα κατὰ τὸ στρατιωτικὸν / βαθμόν. εἰς ἔνδειξιν τῶν ἀνωτέρω τῷ δίδε/ται τὸ παρόν, ἵνα τῷ χρησιμεύσῃ ἐν καιρῷ ὅπου / ἀνήκει. τὴν 20 Δεκεμβρίου 1844 ἐν Ἀθήναις.

Ἰωάννης Κωλέτης
Δρ. Μανσόλας *Χρ. Χ"Πέτρου*
Χρ. Περραιβὸς
Ἀδὰμ Δούκας

σ. 2

ἐπικυροῦται ἡ γνησιότης τῶν ὄπισθεν πέντε ὑπογρα-
φῶν τῶν κυρίων Ἰωάννου Κωλέττου, Δρόσου Μανσόλα,
Χρ. Περραιβοῦ, Ἀδὰμ Δούκα καὶ Χρ. Χ"Πέτρου.
Ἐν Χαλκίδι τὴν 6 Σεπτεμβρίου 1850
Ὁ Νομάρχης Εὐβοίας
(τ.σ.υ.) *Ν. Λοιδορίκης*

9

Ἀθῆναις
30 Ἰουνίου 1872

Πρὸς
τὴν Σ. Ἐπιτροπὴν τοῦ ἱεροῦ
Ἀγῶνος

Αἴτησις
Ἀναγνώστου Πιτσάβα

Γνωσταὶ εἶναι εἰς τὴν ἐπιτροπὴν / τοῦ ἀγῶνος αἱ θυσίαι μου καὶ / ἀγῶνες μου. παρ' ἐλπίδα ὅμως / ἐπληροφορήθην ὅτι ἐτάχθην / εἰς τὴν 6ην τάξιν τῶν Ἀξιωματι/κῶν πρὸς δὲ καὶ ὁ πενθερός / μου Ἀθανάσιος Στουρνάρας / ἐπίσης ἐτάχθη εἰς τὴν ἕκτην / τάξιν τῶν Ἀξιωματικῶν.

Διὸ παρακαλῶ τὴν Σ. ταύτην / ἐπιτροπὴν νὰ ἐπανορθώση / τὰ ἀδικήματα ταῦτα.-

Εὐπειθέστατος
Ἀ. Πιτσάβας

10

ΤΟ ΕΓΓΡΑΦΟ ΤΟΥ ΜΙΧΑΛΗ ΠΙΤΣΑΒΑ

Ἀρ. 1105

Ἑλληνικὴ Πολιτεία
Ὁ ἔκτακτος ἐπίτροπος τῶν Βορείων Σποράδων
Πρὸς τὸν Γενναιότατον κ. Μιχαλιὸν Πιτζάβαν

Ἔλαβον τὴν σημερινὴν ἀναφορά Σου, ὁμοῦ καὶ τὰ / γρόσια πέντε χιλιάδες ἀρ. «5.000», τὰ ὁποῖα προσφέρεις διὰ / τὴν ἐξοικονόμησιν τῶν ἀναγκαίων ἐξόδων τοῦ τμήματος τούτου.

Εἶσαι ἄξιος ἐπαίνων δι' αὐτήν σου τὴν προθυμίαν, τὴν / ὁποίαν ἔδειξας εἰς βοήθειαν αὐτοῦ τοῦ δυστυχοῦς Τμήματος. / Εἴθε νὰ σὲ μιμηθοῦν καὶ ἄλλοι.

Ἐν τοσούτῳ περὶ αὐτῶν τῶν χρημά(των), θέλει ἀναφερθῶ εἰς / τὴν Ἀ: ἐξοχότητα, τὸν Σ. ἡμῶν Κυβερνήτην, καὶ ἂν ἡ ἐξοχότης του / εὐαρεστηθῇ τὸ νὰ χρησιμεύσουν εἰς αὐτὴν τὴν ἀνάγκην, θέλει / τὸ ἀκολουθήσω, τοὐναντίον καὶ μὲ διατάξῃ νὰ Σοὶ τὰ ἐπιστρέψω / ἢ ὅπως ἀλλέως ν' ἀκολουθήσω, δὲν θέλει λείψω ἀμέσως νὰ / τὸ ἐκτελέσω.

Ἐν Σκοπέλῳ τῇ 15 7βρίου 1828
ὁ ἔκτακτος ἐπίτροπος
Ἀναστάσιος Λόντος

ὁ Γραμματεὺς
(τ.σ.υ) *Κ. Τζερτίδης*

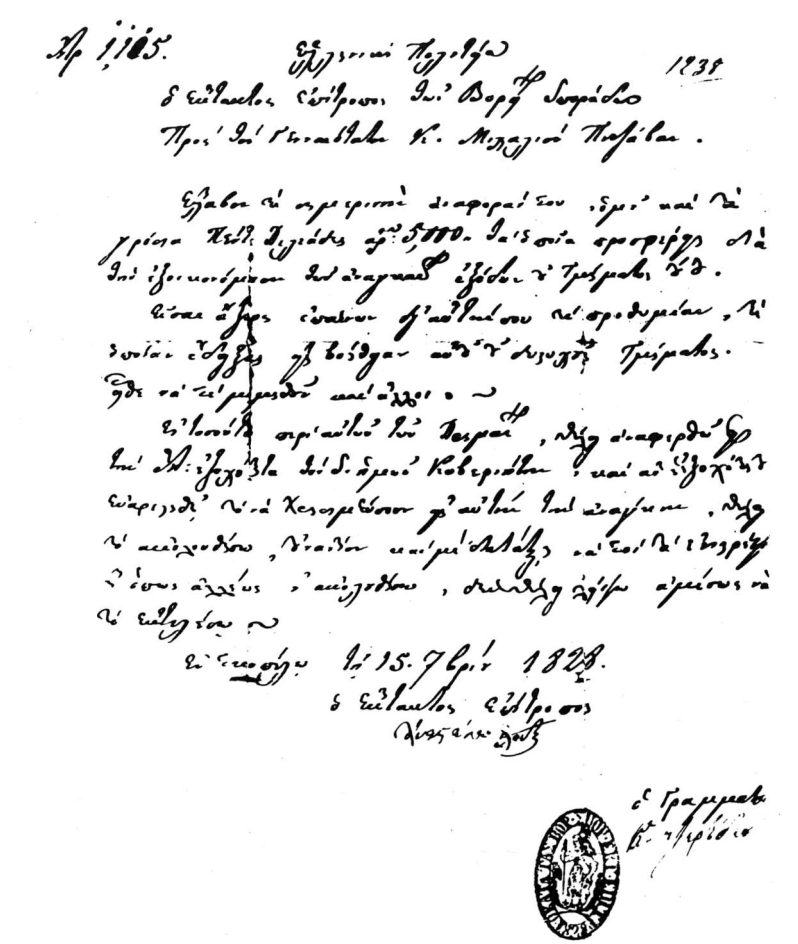

Εικ. 1. Το έγγραφο του έκτακτου επιτρόπου των Βόρειων Σποράδων Αναστασίου Λόντου προς τον Μιχαλιό Πιτζάβα (15.9.1828)

SUMMARY

Kostas Spanos, *Ten Documents Concerning the Olympian Fighters Anagnostis and Mihalis Pitsavas.*

The writer presents ten unpublished documents from the Fighters' Archives in the National Library in Athens, containing information about the lives of two fighters in the Greek War of Independence.

Anagnostis Pitsavas fought in the War of Independence from 1822 to 1828 under the command of Nikolaos Diamandis Olymbios, Karatassos, and Nikolaos Kriezotis. He also took part in the revolution of 3 September 1843, two of the ringleaders of which were Makriyannis and Kaleryis.

His uncle, Mihalis Pitsavas, fought at his side between 1822 and 1828, and died in Arahova in 1832.